

8. Назарук О. Галицька Делегація в Ризі 1920 р. Спомини учасника / Осип Назарук. – Львів, 1930. – 189 с.

9. Петрій І. Я. Характеристика мемуарних джерел до історії побуту Східної Галичини часу Першої світової війни [Електронний ресурс] / І. Я. Петрій. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlca_Gum/2010_9/05.pdf – Назва з екрану.

10. Пиріг Р. Я. Мемуари сучасників як джерело з історії української революції 1917–1921 років [Електронний ресурс] / Руслан Пиріг. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pvlu/2009_4/2.pdf – Назва з екрану.

11. Пиріг Р. Я. Джерела з історії Української революції 1917–1921 років: матеріали особового походження [Електронний ресурс] / Р. Я. Пиріг. – Режим доступу : http://www.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_6_2011/11.pdf – Назва з екрану.

12. Федунь М. Звичаї галицьких українців на сторінках мемуаристики першої половини ХХ ст. [Електронний ресурс] / Марія Федунь. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1854/52/> – Назва з екрану.

13. Федунь М. Р. Українська мемуаристика в Галичині кінця ХІХ – початку ХХ століття : жанрово-стильові особливості 2001 года : автореф. дис. ... канд. філол. наук. 10.01.01 / М. Р. Федунь ; Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. – Івано-Франківськ, 2001. – 19 с.

14. Чайковський А. Чорні рядки. Спомини за час від 1.XI.1918–13.V.19 / Андрій Чайковський // Дзвін. – 1990. – № 6. – С. 40–64.

15. Чайковський І. Наша мемуаристика / Ілля Чайковський. – Мюнхен, 1966. – С. 63–94 (+ 1) с. [Відбитка з : Наукові записки [Укр. технічно-господарського інституту].

УДК 929:004.65

Тетяна Бишова,

в. о. мол. наук. співроб. НБУВ

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ОПРАЦЮВАННЯ ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ПРИ УПОРЯДКУВАННІ ПЕРСОНАЛІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО БІОГРАФІЧНОГО АРХІВУ

На конкретних прикладах продемонстровано деякі заходи з доповнення, уніфікації і редагування записів бази даних «Персоналії» Українського національного біографічного архіву, які здійснюються на матеріалі біографічних джерел і в цілому сприяють більш точному й повному відображенню інформації в персоналіях.

Ключові слова: база даних, персоналія, джерела біографічної інформації.

Одним із головних напрямів діяльності Інституту біографічних досліджень НБУВ на сучасному етапі є «...формування електронного Українського національного біографічного архіву (УНБА) як фундаментального загальнонаціонального науково-інформаційного ресурсу у галузі біографістики та біобібліографії, покликаною задовольнити зростаючі інформаційні потреби сфер освіти, науки, культури, державного управління»¹. З цією метою започатковано біографічну базу даних «Персоналії», на основі якої збирається біографічний матеріал із оброблених джерел і яка є «...першим етапом у створенні електронного «Українського біографічного архіву»². Своєю чергою, формування бази даних «Персоналії» (надалі – БД) складається з кількох підетапів, які відбуваються послідовно стосовно окремої персоналії, хоча загалом робота з БД не вимагає суворого дотримання послідовності опрацювання персоналій, тобто може проводитися паралельно залежно від міри наповненості їх матеріалом. Кожен із цих підетапів має свою мету і завдання, які визначають зміст роботи та специфіку її виконання.

Серед підетапів формування БД можна виділити пошук нових імен, занесення їх до БД, редагування й доповнення наявних персоналій. Крім того, після зміни структури БД, пов'язаної з її технічним удосконаленням, виникли й інші завдання: усунення дублетних записів (кількох записів на одну й ту саму особу), поповнення, рознесення або зведення біографічних даних за рубриками, уніфікація подання біографічного матеріалу. Залишається актуальним виправлення граматичних та друкарських

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
помилко. Об'єднує ці завдання необхідність максимально точного відтворення усієї фактичної інформації з біографічних джерел.

Зауважимо, що БД формується на основі бази даних «Джерела біографічної інформації», яка містить бібліографічні описи різноманітних (щодо змісту, виду, форми) видань, що дає змогу орієнтуватися на результати ґрунтовних наукових досліджень. Джерельну базу для створення персоналій складають переважно енциклопедії та довідники – загальні, галузеві, регіональні, – що подають біографічні відомості про видатних осіб, які потрудилися на ниві історії, науки та культури України. Використовуються як сучасні друки, так і видання минулих років, і це також впливає на зміст, що відображається в БД.

Наразі в БД накопичений досить великий масив інформації, проте він не достатньо впорядкований, а частина записів не відповідає вимогам щодо їх занесення та оформлення. Звернемося безпосередньо до питань відображення фактичного матеріалу джерел у БД, зупинившись на окремих типових випадках.

Рубрика «Головне ім'я» є основною для пошуку певної особи в БД, тому дуже важливо, щоб це пошукове поле давало змогу отримати найбільш повну і точну біобібліографічну інформацію про людину. Це можливо за умови, якщо кожній окремій особі відповідає лише один запис у БД. «Проте існують випадки, коли особа, під впливом тих чи інших обставин, змінювала прізвище, ім'я (особливо це стосується революціонерів, журналістів, письменників, акторів тощо), мала декілька псевдонімів; релігійні діячі, крім світських імені та прізвища, мали церковне ім'я, жінки при одруженні брали прізвище чоловіка тощо. Тому дуже часто інформація про одну й ту саму особу в різних джерелах суперечлива. Такі суперечності і неточності зумовлені тим, що, по-перше, різні автори мають доступ до різних джерел інформації і не завжди можуть обмінюватися нею, по-друге, на інформації у статті тією чи іншою мірою позначаються суб'єктивізм автора, інші об'єктивні причини»³. А оскільки всі ці суперечливі дані заносяться до БД, щодо деяких осіб ми маємо два або навіть більше записів.

Так, інформація про лікаря, краєзнавця, некрополезнавця, письменника, громадського діяча Федора Миколайовича Сенгалевича була розміщена в двох записах – за головним ім'ям *Сенгалевич* і за головним ім'ям *Бахтинський*, тобто за справжнім прізвищем і за псевдонімом (свої розвідки та твори він підписував *Федір Бахтинський*). Вірогідно, початковим був запис, зроблений на основі довідки з праці М. Куїнського «Некрополь України», у якому псевдонім поданий як справжнє прізвище:

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34

Бахтинський Федір (рр. н., см. і місце поховання невід.) – укр. етнограф, опублікував багато відомостей про київських старців, співців, бандуристів; досліджував київські цвинтарі. 1928 в ж. «Життя й революція» надрукував статтю «Епітафійна поезія», чимало його статей друкувалось у пресі 20-х рр.⁴

Усі доповнення були зроблені саме в цьому записі, хоча в інших джерелах (зокрема: *Проценко Л. А.* Київський некрополь : путівник-довідник. – К. : Укр. письменник, 1994. – С. 254; Українська журналістика в іменах : матеріали до енцикл. словника : у 10 вип. / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника; ред. М. М. Романюк. – Л., 2002. – Вип. 9. – С. 271–272) матеріал поданий під прізвищем *Сенгалевич*, а *Бахтинський* зазначено як псевдонім.

Паралельно був сформований запис на основі гасла з «Енциклопедії українознавства»:

Сенгалевич Федір (Сингалевич Хведір; бл. 1890–1941), лікар, етнограф і гром. діяч. 1917–18 працював у земській лікарні в Богуславі, потім лікар у Лук'янівській тюрмі в Києві; засновник і керівник музею і гімназії у Богуславі в 1917–18. Збирав етнограф. матеріали і співпрацював у вид. ВУАН (1927–30). Автор розвідок про «Київ. лірників» («Етнограф. Вісник», кн. 3, 1927), про «Гаївки» (у «Бюлетені Етногр. Комісії ВУАН», ч. 12, 1930), про «Київ. некрополь» («Хроніка Археології та Мистецтва», ч. 1, 2, 1930) та ін. У жовтні 1941 розстріляний у Києві нім. окупаційною владою⁵.

Як бачимо, у ньому псевдонім не згадується, і якщо порівняти обидві наведені довідки, не спадає на думку, що йдеться про одну й ту саму людину.

Таким чином, склалася необхідність оформити один повний запис, із зазначенням усіх даних. Очевидно, що лише повторне звернення до наявних друківаних джерел дало б можливість зробити це обґрунтовано. Отже, в основному записі, представленою п'ятьма джерелами, були здійснені такі виправлення:

– змінено вміст рубрики «Головне ім'я»: замість *Бахтинський* внесено *Сенгалевич*;

– змінено вміст рубрики «Варіанти імені / прізвища»: замість *Сенгалевич* з позначкою «справжнє» введено *Бахтинський* з позначкою «псевдонім»;

– у поле «Що знайдено» джерела «Некрополі України» занесено: *Бахтинський* (рр. н., см. і місце поховання невід.);

– вилучено *Сенгалевич* з полів «Що знайдено» решти джерел;

– перенесено відомості із запису *Сенгалевич*, зробленого на основі джерела «Енциклопедія українознавства»: додано *громадський діяч* до рубрики «Підстави для занесення»;

– доповнено рубрики: «Дефініції» – значенням *громадський діяч*, «Домени» – значенням *Суспільна діяльність*;

– додано до списку джерел «Енциклопедію українознавства».

Результатом цих дій стало зведення всіх наявних відомостей в одну персоналію, після чого було знищено окремі записи, зроблені на основі джерела «Енциклопедія українознавства». Таким чином, у БД залишився єдиний запис з біографічними відомостями про Сенгалевича (Бахтинського) Федора Миколайовича.

У роботі з об'єднання записів важливим є правильне занесення розбіжностей біографічних даних до певних рубрик. Ступінь важливості біографічної інформації теж знаходить відображення у структурі БД. Основними даними вважаються прізвище, ім'я, по батькові, дата і місце народження, дата і місце смерті, місце поховання. Усі відмінності в них заносяться двічі: по-перше, у відповідні поля з припискою «за іншими даними», а по-друге – у поле «Що знайдено» того джерела, у якому вони зафіксовані. Інші розбіжності подаються у полі «Що знайдено». Проте й від цього правила інколи необхідно відступати – як, наприклад, у персоналії *Сенгалевич*. Джерело «Некрополь України» М. Кутинського не подає відомостей про дати й місця народження та смерті, місце поховання особи, а в інших джерелах (уже згаданих вище книжці Л. Проценко «Київський некрополь» та 9-му випуску «Української журналістики в іменах») ми їх знаходимо. У такому разі можна вважати, що інформативність першого джерела втрачена, і не брати до уваги його дані (рр. н., см. і місце поховання невід.). Попри це до поля «Що знайдено» такі відомості мають бути занесені – з метою якнайповнішого відображення у БД біографічної інформації з друкованих джерел (з позначкою «помилково» туди вводяться й помилкові дані).

Особливого підходу вимагає також введення даних в рубрику «Підстави для занесення» і, відповідно, в рубрики «Дефініції» і «Домени». Найбільше це стосується записів на основі одного джерела. Часто-густо відомості про діяльність і внесок певної особи подаються у довідках розпорошено, і їх потрібно «виловлювати» для повнішого відтворення інформації про людину. Розглянемо це на конкретному прикладі.

Про Дмитра Рожанського у БД було створено такий запис:

Рожанський Дмитро (1882–1936) – фізик, чл.-кор. АН СРСР;

Стать: чоловік;

Домени: Природничі науки;

Джерела: Енциклопедія українознавства: у 10 т. : словникова частина [Текст] / за ред. В. Кубійовича. – Перевид. в Україні. – Л., 1993–2000. – Т. 7. – С. 2551.

Він не вважається вичерпним, оскільки має незаповнені поля. Поліпшити запис можна виходячи з тих даних, що вже занесено до БД:

Рожанський Дмитро (1882–1936) – фізик, член-кореспондент АН СРСР.

Стать: чоловік;

Статус: помер;

Хронологічна рубрика: w (1800–1899); x (1900–1999);

Домени: Природничі науки;

Дефініції: фізик; вчений; член-кореспондент АН СРСР;

Джерела: Енциклопедія українознавства: у 10 т. : словникова частина [Текст] / за ред. В. Кубійовича. – Перевид. в Україні. – Л., 1993–2000. – Т. 7. – С. 2551.

Однак відсутність чималої кількості полів означає, що, найімовірніше, запис був конвертований з первинної (старої) БД, а тому вимагає поповнення й редагування. Отже, звертаємося до джерела біографічної інформації – гасла з «Енциклопедії українознавства»:

Рожанський Дмитро (1882–1936), фізик родом з Києва, чл.-кор. АН СРСР (з 1933); у 1911–21 проф. Харківського Ун-ту. Основні праці стосуються електричних розрядів та радіофізики⁶.

Це коротке гасло досить інформативне, містить кілька ключових біографічних даних, які не були занесені до БД, зокрема: місце народження, викладацька діяльність, деякі дати тощо. Після доповнення й редагування запис набуває такого вигляду:

Рожанський Дмитро (1882–1936) – фізик, член-кореспондент АН СРСР (з 1933), професор Харківського ун-ту (1911–21).

Стать: чоловік;

Статус: помер;

Місце народження: Київ;

Хронологічна рубрика: w (1800–1899); x (1900–1999);

Географічна рубрика: Київ; Харків;

Домени: Природничі науки; Педагогіка та освіта;

Дефініції: фізик; вчений; член-кореспондент АН СРСР; професор;

Навчальні заклади: Харківський університет;

Джерела: Енциклопедія українознавства: у 10 т. : словникова частина [Текст] / за ред. В. Кубійовича. – Перевид. в Україні. – Л., 1993–2000. – Т. 7. – С. 2551 (Що знайдено: Основні праці стосуються електричних розрядів та радіофізики).

Крім внесення відомостей до основних рубрик, були здійснені доповнення в допоміжні поля («Географічна рубрика», «Навчальні заклади» та ін.). Таким чином, порівняно з початковим записом обсяг

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
інформації в персоналії збільшився втричі. Подібні персоналії, створені на основі одного джерела, – це первинні записи БД, які в подальшому доповнюються та, за потребою, редагуються.

Така копітка робота з упорядкування записів у БД дає ґрунт для наступних етапів діяльності Інституту біографічних досліджень, зокрема з написання стислих біографічних довідок (анотацій), формування бібліографічних списків, накопичення іконографічного матеріалу. Цей доробок складає основу електронного Українського національного біографічного архіву, який постійно поповнюється й оновлюється.

Примітки

¹ Попик В. Всесвітня біографічна інформаційна система і завдання формування Українського національного біографічного архіву / В. Попик // Наук. праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2006. – Вип. 16. – С. 467.

² Яценко О. Інформаційні технології в діяльності Ін-ту біогр. досліджень Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського із формування електронних біобібліографічних ресурсів / О. Яценко // Наук. праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2006. – Вип. 16. – С. 443.

³ Там само. – С. 444.

⁴ Кутинський М. Некрополь України : Довідник про місце поховання або місце смерті видатних укр. історичних і культурних діячів від давнини до сучасності / За ред. І. Шишова // Дніпро. – 1990. – № 3. – С. 138.

⁵ Енциклопедія українознавства : у 10 т. : Словникова частина / за ред. В. Кубійовича ; Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Львові. – Т. 7. – Перевидання в Україні. – [Б. м.] : [б. в.], Л., 1998. – С. 2753.

⁶ Там само. – С. 2551.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2012. Вип. 34
УДК 929(031):004.65

Світлана Муріна,

мол. наук. співроб. НБУВ

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КІЛЬКІСНИХ ПАРАМЕТРІВ ПЕРСОНАЛІЙ «УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ», «ЕНЦИКЛОПЕДІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ» ТА БАЗИ ДАНИХ ЕЛЕКТРОННОГО «УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО БІОГРАФІЧНОГО АРХІВУ»

Стаття присвячена проблемі оптимізації джерельної бази і добору імен до створюваного електронного Українського національного біографічного архіву (УНБА) за напрямками діяльності осіб, співвідношенням між живими та померлими діячами. Зроблено висновки щодо необхідності розширення джерельної бази УНБА з метою усунення численних диспропорцій і перекосів, допущених раніше при створенні окремих вітчизняних енциклопедичних праць.

Ключові слова: інформаційні ресурси, Український національний біографічний архів, база даних «Персоналії».

Бурхливий розвиток біографістики у роки незалежності України сприяє піднесенню національної свідомості громадян, поверненню із забуття імен, які замовчувалися або були трагічно забуті, появі великої кількості біографічних матеріалів, які з'являються на телебаченні, у газетах, журналах, наукових та художньо-публіцистичних виданнях тощо. Саме тому цікавість до біографічних джерел значно зростає. Принципи та методи формування цих джерел упродовж останніх п'ятидесяти років значно змінювалися. Такий висновок можна зробити, порівнюючи біографічні дані, зібрані і систематизовані до нині створюваного Інститутом біографічних досліджень НБУВ електронного Українського національного біографічного архіву, з матеріалами, вміщеними у низці українських енциклопедій, зокрема фундаментальних «Українській радянській енциклопедії» та «Енциклопедії сучасної України».

1996 р. науковцями Інституту біографічних досліджень було розроблено теоретичні, методичні та організаційні засади формування національного біографічного зводу у вигляді багатотомного друкованого «Українського біографічного словника». Було вирішено, що до нього включатимуть «...персоналії кількох різних рівнів: від постатей світового, європейського, слов'янського і загальноукраїнського масштабу до